

Viieaastase rusikamehe terror – kust saada abi?

KAHEKSA TUNDI MEELEHEITEL KÖNESID Lugu sellest, kuidas Tallinna Liivamäe lasteaia direktor otsis vägivaldsele mudilasele tugiisikut.

KIRSTI VAINKÜLA

kirsti.vainkyla@ekspress.ee

Septembri lõpus märkas üks ema oma lapsele lasteaeda järele minnes, et õpetajal on verine vorp otsaesel. Selle oli virutanud uus poiss – viieaastane väikemees, kes oli saabunud sellesse lasteaeda kaks nädalat tagasi ühest teisest lasteaiast.

Tavaliselt kuluvad lapsel esimesed kaks nädalat uues kohas kohanemiseks. Seejärel hakkab ilmema tema tegelik loomus. Nii läks ka selle väikemehega. Poiss märatses, ei suutnud end kontrollida, ründas nii lapsi kui õpetajaid.

Eelmise teisipäeva õhtul loopis poiss rühmas mööblit ning õpetaja kaitses oma kehaga teisi lapsi.

Kolmapäeva hommikul asus lasteaia direktor **Imbi Pajula** abi otsima. Kaheksa tundi pidas telefoni teel nõu.

Direktori laual oli selleks ajaks ka vägivaldse poisi rühmakaaslaste vanemate kiri: „Soovime antud lapse elimineerimist meie rühmast ja seda põhjusel, et see hakkab mõjuma ülejäänud 23 lapse psüühikale. Osad lapsed juba pelgavad hommi-kuti lasteaeda minekut, küsivad, kas „poiss“ tuleb ka jälle jne.“

Direktor palus ka õpetajalt selguskirja ja hakkas abi otsima.

Raputamine, kägistamine, löömine

Nii rühmaõpetajad kui lapsevanemad teevad märkmeid väikemehe käitumisest. Seal on kirjas: eakaaslase (tüdruku) raputamine meele-tu jõuga, kägistamine, (tüdrukule) rusikatega näkku ja pähe löömine, (poisi) näo kriimustamine ja tõukamine, (tüdrukule) jalaga vastu õlga löömine. Näkku sülitamine. Tüd-

rukul kukkus peavõru peast maha, poiss trampis selle põrandal tüdruku nähes puruks (teiste laste asjade tahtlik lõhkumine). Hirmunud lapsed poevad nuttes kappidesse peitu.

Laps lööb ka õpetajat valimatult käte ja jalgadega, sülitab näkku ja ropendab.

„Ehmatavad, kohati õõvastavad ja väga murettekitavad näited,“ võtab üks lapsevanem toimuva kokku. „Need näited on vaid see, mida lapsevanemad on näinud pealt õhtul oma lapsele järele minnes. Aga mis toimub päeval?“

2. oktoobril kella poole kuue paiku õhtul ei saanud õpetaja väikemehe vaigistamisega hakkama. Poiss tagus õpetajat pähe, näkku ja jalgadega kõhtu. Laps suudeti ohutuks teha alles kahe täiskasvanu abil.

„Lapsed ootasid, olid üleni higinäolised ja märjad (õueriitega soojas toas), lisaks ehmunud nägudega. Õpetajal ei olnud võimalik isegi olukorda neile selgitada ja kapis nutvaid hirmunud lapsi lohutada, sest ta tegeles selle lapse rahustamise ja olukorra normaliseerimisega,“ räägib lapsevanem.

Direktor Imbi Pajula pani esimesi ohumärke tähele oktoobri alguses ja helistas lapse elamiseks lasteaeda. Ta rääkis, et õpetajad ei suuda last rahustada – kui õpetaja kummardub tema poole, hakkab laps õpetajat peksma. Kui õpetaja hoiab poisi käsi kinni, peksab jalgadega.

Pajula kuulis, et eelmises lasteaias oli poisi rahustamiseks eraldi ruum. Pajula uuris Tallinna Haridusametist, mida ta peab sellises olukorras tegema. Talle anti Rajaleidja ja lastekaitse numbrid.

Märatsemishood jätkusid. Lapse ema vaid laiutas käsi. Korduvalt tõi direktor poisi oma kabinetti diivanile, kuid sai ka ise obadusi käte ja jalgadega.

„Muidu nutikas ja taibukas laps, üle keskmise hea sõnavara, kuid kontrollida ta ennast ei suuda. Ta ei

KES AITAB?
Tallinna Liivamäe lasteaia direktor Imbi Pajula on otsinud juba kuu aega abi vägivaldsele lapsele.

suuda kuulata, mis talle öeldakse. Ei suuda keskenduda.“ Pajula on töötanud lasteaias 35 aastat – 21 aastat õpetajana ja 14 aastat juhina –, selle aja jooksul on igasugu lapsi olnud, kuid varem pole tal tulnud kaitsta oma töötajaid lapse vägivald eest.

Lapsevanemad soovisid korraldada poisi emaga ümarlauavestlust, kuid tema ei soovinud. „Üldjuhul on käitumisraskustega laste vanematele üsna keeruline selgeks teha, et lapsel on probleem, kuid tänu mitmetele vestlustele on see ema saanud aru, et laps vajab professionaalset abi,“ räägib Pajula.

Direktor suutis emale selgitada, et esmalt tuleb poisi uurida, et aru saada, mis võiks agressiooni tekitada.

Ema oli nõus, et tuleb spetsialistide poole pöörduda. Samuti oli ta nõus andma lapsele ühe lasteaiavaba päeva.

Pole diagnoosi, pole abi

Lastekaitseametnike abiga saadakse poisile arstiaeg novembri keskpaigaks. Direktor on sunnitud isiklikult helistama Lastehaiglasse ja paluma psühhiaatrit, et abi on vaja kohe. Nad ei saa kuu aega last rüh-

mas hoida. „Me panime niigi esimese aja,“ öeldakse ja lisatakse, et kui selle aja jooksul peaks tekkima lapsega probleem, kutsugu kiirabi.

Eelmisel teisipäeval lõi hüsteerias poiss ümber laua ja pildus klotsidega teisi lapsi. Lõi sirge jalaga ühele tüdrukule alt üles jalgevahele. Õpetajad ei julgenud lapsele kiirabi kutsuda, sest direktorit polnud hetkel majas.

„Sel lapsel pole tavaline käitumishäire, ta vajab tõsist abi,“ leiab Pajula ja haarab toru.

Pajula teeb kõne karjääri- ja õppe-nõustamiskeskusega Rajaleidja, mis pakub haridusvaldkonna teenuseid, nagu õpetajate ja tugispetsialistide ning lapsevanemate nõustamine, et toetada nende omavaheliste suhete loomist ja koostööd lapse toetamisel.

Pajula palub sealt tugiisikut lasteaeda. Sealne psühholoog **Mailen Kurs** ütleb, et sellist teenust nad ei paku. Tugiisik eeldab diagnoosi, kuid nemad saavad nõustada nii last kui lasteaia personali. Pajula teatab, et lapsel pole veel diagnoosi, aga tegutseda peab kohe. Kurs soovib leida lapsele märatsemishoo ajaks omaette ruumi. „Meil pole see võimalik,“

FOTO ILMAR SAABAS

kostab direktor. Esiteks, pole sellist ruumi, ja teiseks, pole ka inimest, kes temaga seal ruumis koos oleks.

Seejärel palub Pajula, et tulgu Rajaleidjast keegi seda last vähemalt vaatama, et üheskoos arutada, mida temaga teha. Üllatusega saab Pajula teada, et väikemees on seal juba tuttav - Rajaleidja psühholoog käis paar kuud tagasi poissi eelmises lasteaias vaatlemas. Ta andnud ka rea soovitusi - minna psühhiaatri juurde -, kuid lapsevanem sattus ka tookord teiste lastevanematega konflikti ning lahkus lasteaiast.

Teine kõne on Tallinna kesklinna sotsiaalhoolekandeametisse. Lastekaitseametnik ütleb, et tugiteenust saaks küll, kuid neil pole erispetsialiste - ei ole logopeede ega eripedagooge. Ja tugisiku saab alles siis, kui on diagnoos.

Niisiis surnud ring: abisaamiseks on vaja diagnoosi. Aga viieaastasel pole seda. Ja ei tea, millal ja kas üldse saab. Kolmas kõne on Tallinna Perekeskuse, mis peab tagama Tallinna kuni 18aastastele raske või sügava puudega lastele tugisikuteenuse. Tugisikuteenuse koordinaa-

tor **Talvi Karbe** teatab, et teenust pakutakse ainult juhul, kui lapsel on tuvastatud raske või sügav puue, ning teenuse pakkumisega alustamine võtab aega, sest tugisikutest on suur puudus. Neil on hetkel teenusele suunatud 364 last, kuid teenust on nad pakkunud 254 lapsele. Ülejäänud 110 ootavad tugisikut või on leidnud teise võimaluse.

Neljas meeleheitekõne on Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tegevusteraapia õppetooliga - ehk on sealsed üliõpilased huvitatud praktikast? Olgu või iga päev eri tudeng, peaasi, et keegi oleks väikemehe kõrval. Huvilisi ei leidu.

Pajula paneb kuulutuse Tallinna Haridusameti lehele, et võtab tööle tugisiku. Kulub mõni tund ja juba ongi võtnud ühendust koguni kaks inimest. Üks sobib ideaalselt - õppinud tugisikuks, kuid töötab teises ametis. Pajula uurib, mis palgad on tugisikutel, ja pakub tunnitasu 4 eurot kätte. Tugisiku päevad saavad olema vähemalt 9 tundi pikad, sest poisi emal on pikad tööpäevad. Kuna laps lõunal tihti ei maga, siis peab ka sel ajal tema kõrval olema. Inimene on nende tingimustega nõus.

TALLINNAS AVATI ÄSJA ÕPPENÕUSTAMISKESKUS

Vahetult enne loo trükkiminekut selgus, et Tallinn avas mõni nädal tagasi Õppenõustamiskeskuse (TÖNK), mis on just mõeldud selliste erivajadustega laste aitamiseks. Keskus aitab 2,5-19-aastaseid lapsi ja noori ning kõik teenused on neile tasuta. Keskuses pakuvad nõustamisteenust logopeedid, eripedagoogid, psühholoogid ja laste psühhiaatrid. Keskus asub Lasnamäel (Martsa 2), kuid teenus oli olemas juba varem (aastast 2008) ja seda pakuti Tallinna Kadaka Põhikooli ruumides Vilde teel (Mustamäel). Eesmärk on jõuda sellega ka teistesse linnaosadesse.

Tallinna Haridusameti hariduskorralduse osakonna vanemspetsialist Piret Lind ütleb, et viimastel aastatel on Tallinnas HEV laste arv üha suurenenud ning seetõttu ka vajadus hariduslike tugiteenuse järgi. Keskus koordineerib ja arendab haridus- ja tugiteenuste süsteemi linnas.

Saastase väikemehe juhtumi kohta ütleb Lind, et see on erijuhtum, mida tuleb ka lahendada individuaalselt - tuleneb koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast on erivajadustega lapse toetamine lasteaias meeskonnatöö, mille toetamiseks eest vastutab lasteasutuse juht. Antud juhul tegigi Imbi Pajula seda.

„Koostöös Rajaleidja ja Tallinna Õppenõustamiskeskuse erispetsialistidega tegeleb haridusamet selle juhtumiga edasi, et pakkuda õpetajatele senisest enam tuge, teadmisi ja oskusi erivajadusega lapse toetamisel ja rühma teiste laste heaolu,” kinnitab Lind.

Viies kõne on taas Tallinna Haridusametisse, et kes maksab tugisiku palga. Kõigepealt vastatakse, et otsigu lasteaed raha oma eelarvest. See ei sobi Pajulale - ta on pannud terve aasta raha veidike kõrvale, et maksta aasta lõpus õpetajatele natukenegi tulemustasu. Võiks ka võtta majandusrahast, planeeritud remontide või inventari arvelt... Lõpuks kirjutab haridusametile taotluse lisavahendite saamiseks.

Kuues kõne on abilinnapea Merike Martinsoni abile **Anu Ausile** ja küsimus, kas linnajuhid on teadlikud süsteemiaugust, kus tugisikut ilma diagnoosita pole võimalik saada. Aus hüüatab ausalt: „Appi! Kas tõesti selline olukord!”

Pajula on istunud kaheksa tundi telefoni otsas. Olukord on keeruline üle terve Tallinna - selliseid agressiivseid lapsi on igal pool ja tuleb aina juurde. Kuni neil pole diagnoosi, peetakse neid lihtsalt ebamugavateks lasteks ja keegi ei taha nendega tegelda.

Rajaleidja psühholoog Mailen Kurs ütleb, et nad saavad viimasel ajal sagedasti samalaadseid kõnesid - lasteada vajatakse tugisikut lapse kõrvale, ja seda kohe. „Süsteemis on auk,” nõustub Kurs. Paberite kordajamine võib võtta pool aastat. Näiteks on keeruline saada aega lastepsühhiaatrile.

Ja paljud vanemad ei pöördugi arsti poole.

Märatsejal on õigus abile

Eelmisel reedel oli väikemehe kõrval lasteaias tugisik. Ta puutus poisi märatsemishooga kokku kohe oma esimesel tööpäeval. Ta juhendab last individuaalselt, toetab teda mängudes ning püüab ennetada tekkivaid konfliktisituatsioone.

„Vajadusel saavad nad eemalduda teise ruumi rahunemiseks. Nüüd saab õpetaja tegeleda oma põhitööga, lapsed saavad turvaliselt õppida ja mängida. Ainult see väike poiss peab veel ootama, enne kui tema päris abi saab,” ütleb Pajula.

Lapse ema ütles direktori vahendusel Ekspressile, et ta on lapsega juba käinud psühholoogi juures, kuid sellele ei järgnenud midagi - ei suunamist ega soovitusi. „Kõik läks aina raskemaks ja ma ei teadnud enam, mida teha, vahetasin lihtsalt lasteaeda. Lõpuks, kui Rajaleidja oli kaasatud, sain teada, kuhu peab pöörduma. Ma ei teadnud, kuhu pöörduda või mida teha,” kirjutas väikemehe ema elust raske lapsega.

Mitte keegi pole Tallinnas sellistele jõnglastele mõelnud.

Pajula küsib, miks ei võiks Rajaleidjal olla nn valvetugisikuid, kes aitaksid lapsi kohe. Küll pärast saab pabereid korda ajada.

„Kõigil on õigused - õigused on poisil, aga samamoodi on õigus turvalisele keskkonnale teistel lastel ja õpetajatel. Samuti on õigus saada abi ka sellistel lastel ja nende vanematel,” võtab Pajula loo kokku.